

Het Maria Hendrikapark

Ontstaan en evolutie

Geprangd tussen een spoorwegzone in het oosten, de uitwaaierende Konterdam in het zuiden, de Verenigde Natiëslaan in het westen en het stilaan ontluikende Hazegras en de kazernegebouwen in het noorden, ligt bijna ovaalvormig het Maria Hendrikapark in zijn groene pracht.

Hierna wordt beschreven hoe en door wie dit bosgebied tot stand kwam en hoe het van aanschijn veranderde tijdens zijn meer dan 110-jarige bestaan.

Toen Oostende verlost was uit het keurslijf van oude vestingen was er wel een breed geel strand, een zee vol wisselende bewegingen en een hemel met helle kleurschakeringen, maar ontbrak het aan rustgevend groen en een kalm wateroppervlak, wat men in Engelse en Franse badplaatsen wel aantrof. Vooraleer te beginnen aan de oprichting van een reeks monumentale bouwwerken die Oostende tot een prestigieuze badstad met internationale allure zouden omvormen, zorgde koning Leopold II, hierin bijgestaan door de ministers A. Beernaert en de Smet de Naeyer, voor het aanbrengen van ontbrekend groen en water. Het moest de vreemdelingen bij minder goed weer een aangename verpozende ontspanning bezorgen.

Oostende had rond 1875 twee kleine groene ruimten: het onvolwassen 5 ha grote Leopoldpark, pas in 1874 nog wat vergroot, en bezuiden de stad een langwerpige wat verwilderde bos- en struikenzone achter de kazerne op oude wallen en langs grachten, Bois de Boulogne geheten. Dit laatste was weinig bekend onder de vreemdelingen en werd ook "Bois des glacis" of "Bois des amoureux" genoemd. Het was doortrokken door smalle wegeltjes, hier en daar bezet met rustieke half vermolmde banken. De stad huurde het geheel. Het was dit laatste waardeloos geachte bosgebied dat Leopold II als basis gebruikte voor het openbaar park dat hij de stad wou schenken. Reeds in januari 1876 maakte architect E. Keilig, een vriend van de koning, een voorontwerp op voor parkaanleg van het Bois de Boulogne. Hij achtte voor de modellering van dit park 200.000 m³ grond nodig te hebben, te halen bij werken voor de havenverdieping. Op 4 maart 1879 raamde hij de kosten voor dit alles op 290.000 fr. wat in de ogen van het Stadsbestuur een veel te hoog bedrag was.

Het was van het hoogste belang dat het Bois de Boulogne vanuit de stad gemakkelijk te bereiken was. Op de gemeenteraadszitting van 17 september 1877 achtten Charles Janssens en Louis Maryssael de aanleg van een ringboulevard van het chalet van de koning naar het kanaal van Brugge reeds onontbeerlijk. Ook Leopold II drong in oktober 1878 aan op de aanleg van deze laan. In 1879 begon men aan de werken in het noordelijk deel. Het zou tot 1892 duren vooraleer deze laan volledig was afgewerkt op kosten van de stad.

Omwille van het aandringen van de koning sinds 1868 en op aanvraag van het Stadsbestuur besliste de regering bij wet van 19 mei 1886 om 27,7 ha van het Bois de Boulogne gratis af te staan aan de stad om er een openbaar park in te richten. Bij koninklijk besluit van 11 februari 1888 kwam de officiële overdracht tot stand waarbij werd gestipuleerd dat de omvormingswerken, die door de stad moesten uitgevoerd worden, binnen drie jaar moesten worden voltooid. Dit is de oorsprong van het huidige bosje.

Keilig tekende een tweede plan dat werd goedgekeurd door de stad in juni 1886. Aannemer H. Aschlogh werd op 19 juni 1888 belast met de ombouw van het Bois de Boulogne. Eind mei 1889 was het volledig tot wandelzone omgevormd. Er zijn geen gegevens bekend over de werken voor de beplantingen.

Dit bos zou slechts gemakkelijk te bereiken zijn als de ringlaan volledig zou afgewerkt worden naar de plannen van ingenieur De Mey. Teneinde deze laan volledig op het grondgebied van Oostende te laten lopen werd begin maart 1888 3,5 ha van Stene naar Oostende overgeheveld. Leopold II kocht grotendeels de terreinen aan, nodig voor de aanleg van de laan en zorgde voor de beplanting eromheen. Deze werken waren in oktober 1891 begonnen en eind mei 1892 voltooid. In 1891 legde men de stenen viaduct boven de Leffingestraat. Eind februari 1892 overspande een ijzeren viaduct de spoorweg. In latere jaren zouden kinderen er enorm plezier aan beleven om gehuld te worden in de dichte rookwolken die stoomlocomotieven vanonder deze brug naar hen omhoogstuwden.

Stadswerklieden belegden de stofferige zandlaag van de ringlaan met steenslag. De gemeenteraad besloot op 7 juni 1892 om het nieuwe park Maria Hendrikapark te noemen.

Eind juli 1892 werden de Koninginnelaan en het Maria Hendrikapark officieel in gebruik genomen. Op 31 juli 1892 werden rijtuigen op de laan en in het park toegelaten. Het was een drummen van belang van koetsen, wagens allerhande, voetgangers en ook fietsen, een opkomende rage van die tijd.

Gelukkig om het succes van zijn initiatief zorgt Leopold II voor de verdere uitbreiding van het park. Hij wist de regering over te halen om bij akte van 12 mei 1896 en in uitvoering van de wet van 11 september 1895 een oppervlakte van 13,6 ha gelegen bezuiden het park opnieuw gratis aan de stad af te staan op voorwaarde dat deze laatste dit terrein binnen de 10 jaar tot park zou omvormen en zo zou behouden en onderhouden.

Bij koninklijk besluit van 27 mei 1896 verkreeg de stad nog van de civiele lijst van de koning gratis een oppervlakte van 7,7 ha die de koning op eigen kosten zou omvormen. Dit terrein bevatte landbouwgrond en weiland, een vijver en een steenweg op het grondgebied van Oostende en Stene. De werken die nodig waren om de pas ontvangen zones tot park om te vormen naar de plannen van de Parijse architect Lainé, waren aanzienlijk.

Bij wet van 14 april 1896 kon de stad nog 6,6 ha van Stene afsnoepen om bij het park te voegen.

Op 5 januari 1897 besloot de stad het werk toe te vertrouwen aan de Oostendse aannemer Pr. Limbourg voor de som van 394.570 fr. Hij moest hiervoor het reliëf aanpassen, nieuwe wegels en steenwegen aanleggen, twee vijvers uitdelven, drie ijzeren bruggen bouwen en een munitiedepot bij de zwemkom afbreken. Hij begon hieraan in januari 1897 en beëindigde die werken in maart 1898.

Op 28 juli 1897 werd Smis-Valcke belast met de beplanting van het gebied. Hij plantte er 241.322 bomen en struiken en in het oude Bois de Boulogne nog eens 20.367, vooral populieren, olmen en wilgen die er het best konden gedijen. De aanplantingen van eiken, kastanjabomen en linden vielen echter niet mee. Het beplantingswerk werd in april 1898 beëindigd. Dankzij de zachte winter van 1897 - 1898 kon men in de zomer beschikken over een schitterend groen rustig wandelpark.

De aanleg van de Graaf de Smet de Naeyerlaan in 1900 - 1905 zorgde niet alleen voor een verbinding met de pas gedolven handelsdokken maar was tevens een directe laan vanuit de oude stad naar het Maria Hendrikapark. Bij deze werken werd in 1905 nog eens 2 ha bos in het noordoosten aan het bosje toegevoegd, deels afkomstig van het groot exercitieterrein en deels van de afbraak van twee geblindeerde kazernes.

Dit zou de laatste fase worden in de constante groei die het Maria Hendrikapark kende sinds 1888. Inmiddels had het park al een oppervlakte bereikt van 57,5 ha.

Attractieve vormgeving

Om de aantrekkelijkheid van het bos te verhogen dacht de stad er in 1877 aan om op het eiland een café-restaurant te laten bouwen. De gemeenteraad besliste op 17 juni 1890 om de uitbating ervan voor 25 jaar te verlenen aan de Oostendse hotelier Van der Auwera voor 555 fr. per jaar. Hij opende deze zaak met succes eind juni 1891. Men kon er verse eieren, melk en dranken krijgen. Men kon op de vijver roeien en er waren aanlokkelijke kinderspelen voorzien. Het geheel werd geleidelijk uitgebouwd tot een koket torend Normandisch paviljoen, een zomerse trekpleister, de Laiterie Royale, waar een bloemenkiosk en een eigentijds orkest muzikliefhebbers charmeerden.

Zeker is het dat de Stad zorgde voor de aanleg van een sportieve en culturele infrastructuur in en om de nieuwe groene long van de badstad.

Aldus werd een zwemschool met houten cabines opgericht in 1895, die van 1 mei tot 1 oktober was geopend en op zaterdag- en zondagochtend gratis toegankelijk was. De uitbating ervan werd in handen gegeven van C. Ragaert voor 600 fr. per jaar. Wegens het onverhoopte succes bouwde men er in 1896 nog 20 badcabines bij.

In 1906 werd in de nabijheid van het derivatiekanaal een clubhuis voor de roeivereniging Union Nautique opgetrokken.

Bezuiden de huidige Kazernelaan en de huidige Visserijschool kwam het museum Liebaert tot stand. De eerste steen werd gelegd op 28 juni 1906. De werken werden uitgevoerd door De Meester en Verkempinck voor 17.424 fr.

Het museum was in 1900 gesticht door schepen Liebaert en was gelegen in de Kerkstraat. Het bevatte een heterocliete verzameling van oudheidkundige voorwerpen, al dan niet betrekking hebbend op de lokale geschiedenis en geschonken door de Staat, de Stad en talloze particulieren. Er waren plannen, gravures en maquettes, de muntencollectie van Isidore Van Iseghem, Etrurische vazen, een steen van Sas-Slykens van 1672, oude wapens en meubels, en afgietsels van de beelden van de Graaf de Smet de Naeyerbrug te zien. Eind januari 1907 werd alles naar het nieuwe museum overgebracht dat op Pasen werd geopend. Op het voorplein stonden kanonnen, een Bacchusbeeld en een beeld van een hert.

Nog in 1907 werd het spiegelmeer uitgegraven.

Nutsvoorzieningen in het noordwestelijk deel

Het gehele bosje werd door de stad niet uitsluitend als openbaar wandelpark benut, zoals oorspronkelijk bedoeld was. Bezuiden de huidige Mercatorlaan en Ravelijnstraat werden een reeks gebouwen voor stedelijke diensten ingeplant. Het begon met de bouw van een waterbedelingsstation, wat door de gemeenteraad op 15 oktober 1891 aan Van Dycke werd toevertrouwd. Het werd in 1897 door De Kuypere nog uitgebreid. In 1893 bouwde men er ook huizen voor het personeel van het waterbedelingsstation.

Van 1896 tot 1898 werden het waterbedelingsstation en de beplantingsdienst met talrijke gebouwen verrijkt. Vooral ruime serres rezen op, bedoeld voor planten voor de versiering van het Kursaal en van de hovingen langs lanen en squares.

Ter vervanging van de watertoren die in het Leopoldpark was afgebroken, werd in 1895 door Paris een metalen watertoren van 40 meter hoog opgetrokken bij de nieuwe serres van het Maria Hendrikapark. Heel onverwacht stortte het geheel op 5 september 1899 met daverend geraas in en vernielde hierbij de aangrenzende serres. Voor de groendienst was het een ware ramp. Snel werden in 1900 nieuwe serres aangelegd en ook voor de bouw van de nieuwe bakstenen watertoren werd gezorgd, een echt waterkasteel met een kroon van kantelen, opgetrokken door H. Callebert voor 175.999 fr. aan de zuidrand van de huidige Mercatorlaan.

De latere burgemeester, dr. E. Moreaux, altijd bezorgd om de gezondheid van de bevolking, liet in 1910 een stedelijk laboratorium bouwen bij de waterdienst.

Ook het uiterste zuidoosten van het bos veranderde. In 1896 bouwde men er een huis voor een parkwachter dat tot café evolueerde en op 24 juni 1905 als succursale van de Laiterie geopend werd onder de naam Pavillon Armenonville. Hier kon men Spaanse en Portugese wijn en Engelse en Amerikaanse dranken nuttigen. 's Avonds was het gebouw met acetyleenlampen verlicht en via brede lanen beter bereikbaar voor rytuigen, paarden en auto's dan de Laiterie.

In de zomer van 1913 was de stad bereid om in dezelfde zone een echt sportterrein aan te leggen met zwemkom, voetbalveld en velodroom. Het geheel zou komen te liggen aan de rand van het bos in de buurt van Armenonville en het vroegere creosoteringssterrein. Om de verhuring van het Kursaal en het theater in handen te krijgen stelde een kandidaat in het voorjaar 1914 voor om dit sportplein op eigen kosten op te richten. Deze kandidaat was graaf C. de Pellan die in 1911 het Casino van Deauville had gesticht. Men ging evenwel niet op zijn voorstel in.

Veranderingen na de Eerste Wereldoorlog

Na de Eerste Wereldoorlog werd een deel van dit plan toch uitgevoerd. Het begon met de aanleg van het voetbalveld voor het Vanneste Genootschap Oostende (V.G.O.) dat weg wilde van de terreinen op de Vuurtorenwijk. De gemeenteraad verpachtte op 15 maart 1921 aan V.G.O. 3 ha aan de rand van het bosje bij Armenonville voor de huurprijs van 500 fr. per jaar. Dit zou in de komende jaren massa's supporters naar dit gebied lokken die zorgden voor enthousiast plezier en vertier, ook in Armenonville, in de Laiterie en in de talrijke café's van het Hazegras waar de rood-gele vlaggen van het V.G.O. blij wapperden telkens de club won.

Op initiatief van Cam. Van Belleghem, de voorzitter van de neringdoenders van het Hazegras stond de militaire overheid een stuk grond af bezuiden de kazerne voor 1.000 fr. per jaar om er een velodroom op te richten. Deze nieuwe velodroom werd op 16 juni 1921 officieel in gebruik genomen in aanwezigheid van onder meer Jules Van Hevel, de Belgische wielerkampioen. Wielervanaten konden in diverse criteria hun toenmalige idolen bewonderen. In 1933 waren er K. Kaers, G. Ronsse en S. en R. Maes te zien, en in 1934 K. Vissers. Maar de economische crisis zette een domper op deze sportieve activiteit die het Hazegras jarenlang bijkomend leven schonk. In 1937 en 1938 was er sprake om de velodroom op te doeken. De maatschappij zonder winstgevend doel Materniteit Wante werd in 1939 eigenares van de instellingen van de velodroom en wou er een moederhuis op bouwen, wat van staatswege geweigerd werd. Het bleef verder verhuurd als wielerpiste.

Het Laiterietje veranderde van uitbater. Van der Auwera verkocht zijn zaak op 6 december 1922 aan Fovel voor 70.000 fr. Fovel was een verwoed liefhebber van paardenrennen.

De Laiterie Royale werd dan ook de uitverkoren plaats waar jockey's, entraîneurs en turfisten samenkwamen. Om de toegankelijkheid naar de Laiterie te verbeteren verlaagde men in september 1926 de brug naar het eiland met 1,50 meter. Auto's en calèches konden nu gemakkelijk de ruime parkeerplaats aan de vijverrand bereiken.

Na de Eerste Wereldoorlog verdween het museum Liebaert uit het boslandschap. De stad wilde het gebouw opdoeken voor de bouw van een orangerie. Het Bacchusbeeld werd overgeplaatst op de helling naar de Trinkhall van het Leopoldpark. Het beeld van het hert kwam terecht op een verhoging in de vijver. In het najaar 1932 werd alles uit het museum Liebaert geruimd. Een deel van de inhoud werd overgebracht naar de stadsbibliotheek en later door de heer Loontjens naar het museum van het fort Napoleon. Het grootste deel kwam terecht onder het stof van de kelders en zolders van het stadhuis en werd grandioos vergeten.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog had het bosje te lijden van de bombardementen op de spoorweg en de kazerne. Daarnaast velden de Duitsers er zowat 16.000 volwaardige bomen, vooral olmen, essen en esdoorns, om deze te gebruiken voor hun verdedigingswerken en Rommelasperges. Minderwaardige boomsoorten zoals populier en salix lieten zij staan.

Wijzigingen na de Tweede Wereldoorlog

Na de Tweede Wereldoorlog veranderde het gebouwenbestand in het eigenlijke bosje slechts in geringe mate. Eén gebouw verdween, twee gebouwen werden bijgevoegd en één onderging een moderne facelift.

Door de demping van het derivatiekanaal in 1937 had het clubhuis van Sport Nautique er geen zin meer. Jeugdverenigingen namen er hun intrek, o.a. de Rode Valken in 1968. Het Valkennest brandde uit in september 1973 en werd later gesloopt en vervangen door boomaanplantingen.

In 1950 werd tussen de Cederdreef en de groendienst het dierenasiel gebouwd naar de plannen van architect Brackx. Dit werd naderhand met bijgebouwen verruimd. Het Blauw Kruis van de Kust, gesticht op 7 november 1929, tracht er het dierenleed te milderen ondanks een tekort aan financiële middelen en aan vrijwillige helpers.

Nabij een uitgestrekt grasplein tussen de Populierendreef en de vijver werd de nieuwe watertoren opgetrokken in gele baksteen naar het ontwerp van de Gentse ingenieur F. C. Riessauw. Deze werken werden op 27 november 1958 aanbesteed aan N.V. Van Onkelen uit Tienen. Men legde de eerste steen van de 55 meter hoge toren op 18 juli 1959. Het geheel met een vergaarbak van 1.000 m³ werd in dienst genomen in maart 1961. Onder het dak was een consumptieruimte voorzien met panoramisch zicht over het bos. Gezien dit ongebruikt bleef, werd de liftkoker ernaartoe dichtgemetseld. Wel werd op de toren begin maart 1978 de antennes van de radiodistributie Teveo geplaatst.

Nog tijdens de Tweede Wereldoorlog namen J. Asaert en zijn schoonbroer O. Devriendt de uitbating van de Laiterie over. In 1941 legde J. Asaert een kinderspeeltuin aan. De gemeenteraad liet hem op 28 november 1952 toe motorbootjes te laten rondvaren op de vijver tot ongenoegen van de lijnvissers, de wandelaars en de opgeschrikte vogels. Deze toelating werd later ingetrokken.

In 1967 achtte men het nodig het gammel geworden Laiterietje te vervangen door een totaal vernieuwd amusementscomplex met een nieuwe naam. Het Koninginnehof ging in mei 1969 van start met een gemoderniseerde zwemaccommodatie van de Royal Ostend Swimming Club (R.O.S.C.). Het Koninginnehof kende een groeiend succes als restaurant, tea-room en recreatiepark, eerst onder de leiding van Em. Van Grunewald, daarna van Pas, in 1972 van Cobbaert en vervolgens van mevrouw R. Cobbaert-Houthoofd. Dit succes kwam er ondanks tegenkantingen en vandalisme. Eind mei 1981 was er bijvoorbeeld al 9 maal brand gesticht!

Niettegenstaande hels regenweer werd het 100-jarig bestaan van de Laiterie eind juni-begin juli 1990 duchtig gevierd.

Veranderingen aan de rand van het bosje

Na de Tweede Wereldoorlog werden aan de rand van het bosje heel wat terreinen afgeknabbeld of van bestemming gewijzigd.

De aanleg van de Verenigde Natiëslaan in de vroegere spoorwegbedding en van de brede nieuwe brug tussen de Koninginnelaan en het Bosje in 1955 gaf aanleiding aan de westelijke rand tot de verkaveling van een deel bosgebied tussen deze laan en de Groendreef. Ongeveer 1 ha ging hierbij verloren. Op deze verkaveling werden grote villa's gebouwd omgeven door plantrijke tuinen. Het binnenrijden van de stad vanuit het zuiden werd hierdoor zeker veraangenaamd. Langsheen de Mercator-, de Kazerne- en de Zinnialanen werden later grote parkeerterreinen aangelegd. In maart 1966 ging de stedelijke visserijschool J. Bauwens van start, gelegen tussen de Mercatorlaan en de Kazernelaan.

Ook de zuidoostelijke rand van het bosje veranderde. Een nieuwe H. Hartkliniek werd gebouwd op een terrein van 4,4 ha groen. De eerste steen werd op 9 september 1972 gelegd en het ruime hoge gebouw werd op 17 juni 1977 officieel geopend.

Vertrouwd geworden elementen dreigden uit het boslandschap te verdwijnen. Het eerst kwam het K.V.G.O.-plein aan de beurt. Nog in maart 1979 was het Stadsbestuur bereid om op het plein een nieuwe tribune op te trekken, maar die kwam er nooit.

In de parkzone werd in hetzelfde jaar nog een oefenterrein aangelegd dat met bomen omzoomd werd. Begin april 1981 werd op het K.V.G.O.-terrein een laatste derby met de club A.S.O. gespeeld. De tribune was toen wegens bouwvalligheid voor het publiek verboden. In ditzelfde jaar werden de K.V.G.O.-terreinen verkocht aan de H. Hartkliniek om er eventueel een patiëntentuin van te maken en om over grond te beschikken voor verdere uitbreiding van het ziekenhuis. Toch verdwenen de K.V.G.O.-terreinen niet. Na de samensmelting van K.V.G.O. en A.S.O. tot K.V.O. kon een harde kern van K.V.G.O.-supporters, trouw gebleven aan oude principes, zich handhaven. Deze huurden de terreinen van de kliniek af en blijven er voetballen.

Van 1963 tot 1973 kende de velodroom nog een gloriejijd met R. Hellinckx, voorzitter van het sportcomité Oostende, die wielervedettes als Merckx, Sercu, Gimondi en Altig op de herstelde piste kon laten rijden. Achteraf werden er popconcerten gehouden. Vandalisme vierde er hoogtij. Na 1979 werd het stiller rond de velodroom. Schepen van Openbare Werken G. Daniëls poogde de piste in april 1982 berijdbaar te maken om aan jongere wielrenners een oefenterrein te geven. Dit initiatief kende weinig bijval. Een groep uit Bredene wou er een overdekte ijspiste van maken. Dit stootte op verzet van stadswege. In 1992 poogde Th. Elleboudt deze vervallen ruimte tijdens de zomerweekends als parkeerzone te gebruiken voor 120 fr. per dag, in het kader van een "park and ride"-systeem teneinde de parkeeroverlast in de stad in te verlichten. Wegens de te geringe belangstelling liet hij dit project begin augustus 1992 varen. Is dit het definitief einde van de velodroom? Of is er nog hoop op herstel van de verhakkelde tribune en van de verwilderde wielerbahn, nu men in april 1996 spreekt over renovatie?

Op het militaire voetbalveld en op de plaats waar nu vracht- en zwerfwagens tijdens de weekends staan, komt er wellicht een randparkeerterrein voor honderden auto's.

Verijdelde stadsplannen

Het Stadsbestuur probeerde in het noordwestelijk deel ofwel parkeerterreinen voor toeristen ofwel nutsgebouwen aan te leggen.

Eind februari 1970 keurde de gemeenteraad een gewijzigd bijzonder plan van aanleg nr. 39 "Maria Hendrikapark 1969" goed. Er werd onder meer voorzien in de bouw van een kerk op een braakliggend terrein vrijgekomen door de afbraak van de Meiboonschool en van een brandweerkazerne langs de Gouwelozestraat, 60 meter diep in het beboste en beplante park. S.O.S. Natuur voerde hiertegen een protestactie onder het motto "Behoud ons bosje". Deze actie had succes en het plan werd naar de prullenmand verwezen.

De gemeenteraad opteerde op 26 september 1975 voor de sloop van de oude watertoren van 1900. Ook hiertegen werd heftig gereageerd, zodat bij koninklijk besluit van 4 november 1977 deze toren definitief als monument werd geklasseerd. In januari 1996 kocht Sun International de beschermde watertoren van de stad af om deze als kantoorruimte in te richten.

Begin 1978 koesterde het Stadsbestuur plannen om de 4,5 ha grote blok tussen de Mercatorlaan, de Zinnialaan en de Cederdreef, waar de groendienst en de stedelijke werkhuizen gevestigd zijn, te verkavelen voor de oprichting van een congresgebouw, residentiële appartementsgebouwen en parkeerhavens. De werkhuizen wilde men afbreken en de groendienst overbrengen naar de voet van de nieuwe watertoren op een prachtige grasweide midden in het bosje. Tegen deze verkavelingsplannen werd heftig geprotesteerd door de Culturele Raad en het A.K.J.O. en werd een grote petitiecampagne opgezet tegen het bijzonder plan van aanleg nr. 24 "autosnelweg N". Duizenden ondertekenden deze petitie. Het Stadsbestuur haalde bakzeil. In augustus 1980 werd dit ontwerp opgedoekt.

Totale herschikking van het noordwestelijk deel

Na lang wikken en wegen adviseerde de Oostendse Jeugdraad in maart 1985 de oprichting van een jeugdorp op de plaats waar de stedelijke werkhuizen met aanpalende krotten en oude serres zouden afgebroken worden en het oude zwembad gedempt. Na afbraak van het gebouw voor werklozencontrole zouden nieuwe serres voor de groendienst aan de Mercatorlaan verrijzen.

Aan de Iependreef werd in 1986 een nieuwe watervergaarbak ingeheid ter vervanging van de lekkende gesloten waterbassins die in 1926 gebouwd waren.

Na lange discussies kon het plan van schepen Daniëls gerealiseerd worden. In groepen van drie werden negen tentvormige paviljoenen, ontworpen door stadsarchitect Decroos, opgetrokken rond een groene stoeiweide. De eerste drie waren klaar in maart 1988. Drie scoutsbewegingen werden aangeduid om deze zelf in te richten. De overige zes werden in 1993 door jeugdverenigingen in gebruik genomen.

Ook de groendienst werd herschikt en kreeg een belangrijke educatieve dimensie. Er kwamen ook bedrijfs- en kantoorgebouwen tot stand. Alles werd officieel in gebruik genomen op 27 augustus 1994.

Nu het vroeger onooglijk verwaarloosd uitzijnde noordwestelijk deel door de inplanting van het 13.953 m² grote jeugdorp en de vernieuwing van de 13.612 m² grote groendienst opnieuw zijn ingeschakeld in de groene zone die Oostende dankzij Leopold II verkregen had, is het Maria Hendrikapark in zijn geheel opnieuw een geliefde oase van rust geworden.

Het huidige bosje

De oppervlakte van het Maria Hendrikapark bedraagt nu nog slechts ongeveer 35 ha, aanzienlijk minder dus dan de oorspronkelijke 57,5 ha.

Het beboste areaal bedraagt iets meer dan 19 ha. Door de razendsnelle uitbreiding van de olmenziekte dienden vanaf 1990 2.000 olmen gerooid en vervangen te worden door 500 hoogstammen en 10.000 stuks bosplantsoen. Het bomenbestand bestaat nu voor 50 % uit acer pseudoplatanus en voor 36 % uit fraxinus excelsior. Bij onder- en randbegroeiing overwegen crataegus monogyna, symphoricarpos albus en chenaultii, rubus fruticosus en ulmus glabrus als hakhout.

De grasoppervlakte is iets meer dan 3,25 ha groot, oordeelkundig verspreid en benut als lig- en speelweiden. Water neemt 8 ha in beslag, verdeeld in grote en kleinere ruimten, deels gebruikt als roei- en visgebieden.

121 zitbanken, nu gelukkig vrij van graffiti bieden wandelaars gelegenheid tot rustige verpozing. Bijna 4 ha wandelpaden omgeven door vijvers of bomen doorkruisen het bos en worden door joggers druk belopen.

Tekst van Daniël Farazyn, historicus

Fauna en flora van het Maria Hendrikapark

De vogels in het bosje

Gedurende ongeveer 20 jaar heb ik als voorzitter van de afdeling Oostende van de Wielewaal, begin mei een vroege-morgenwandeling geleid in het bosje om leden en belangstellenden enige kennis van de vogels en van de vogelzang bij te brengen. Gemiddeld werden toen op elk van die wandelingen 34 vogelsoorten waargenomen, soms maar 28, maar ook wel eens 41. Daar zijn uiteraard soorten bij die door iedereen gekend zijn en er steeds aan te treffen zijn: waterhoen, houtduif, Turkse tortel, kraai, kauw, ekster, koolmees, pimpelmees, winterkoninkje, zanglijster, merel, roodborst, spreeuw, groenling, vink en huismus. De boomkruiper, de heggemus en de ringmus zijn echter minder opvallende verschijningen maar verblijven er toch ook het hele jaar door.

In april - mei echter zijn er nog heel wat andere zangvogels die er hetzij broeden, hetzij er tijdelijk verblijven op trek: tjiftjaf, fitis, zwartkop, tuinfluiter, koekoek en wielewaal. Ook de nachtegaal komt wel eens voor, vroeger meer dan in de laatste jaren. Hij durfde er zelfs broeden. Soms kan men ook het geluk hebben een oeverloper, een fluiter, een gekraagde roodstaart, een vuurgoudhaantje of een braamsluiper te horen en te zien. De grote bonte specht en de holenduif blijken de laatste decennia in aantal toegenomen. Ook de blauwe reiger is talrijker en tammer geworden, maar komt er allen om te vissen. Daarentegen zijn de grote lijster, de ringmus en de zwaluwsoorten over 't algemeen sterk achteruitgegaan.

Eertijds kon men op sommige dagen aan de Lac boeren-, huis-, en oever-zwaluwen in acrobatische vlucht door elkaar zien wriemelen. Dat is verleden tijd.

Op een paar plaatsen waren er vroeger kleine rietpartijen en dat was voldoende om daar een rietzanger of zelfs een sprinkhaanrietzanger te horen. Ook dat behoort tot het verleden.

Ik heb de tijd gekend dat de ransuil begon te broeden in dicht met klimop begroeide bomen, maar ik heb hem nadien ook weten verdwijnen.

Tenslotte kan een bezoek aan 't bosje niet alleen in de lente leerrijk zijn. In de winter zijn er dan weer andere vogelsoorten te zien: zilvermeeuw, mantelmeeuw, en natuurlijk de kokmeeuw, wilde eend, kuifeend, tafeleend, meerkoet, koperwiek, kramsvogel, keep, sijsje en goudhaantje. In de winter hangt alles sterk af van het weer: de al of niet toegevroren vijvers en de bodem die al of niet bedekt is met sneeuw.

Alhoewel ik mij in deze enkele regels sterk heb moeten beperken en zo zeer onvolledig ben geweest, zal het toch voor iedereen duidelijk zijn dat het bosje een waardevol gebied gebleven is. Voor dat alles en nog veel meer hebben natuurminnende verenigingen, gesteund door de Kulturele Raad, zich in het verleden ingezet onder de slogan "Behoud ons bosje".

De flora van het Maria Hendrikapark

De Oostendenaars mogen zich gelukkig achten dat ze over een groene zone zoals het Maria Hendrikapark kunnen beschikken. Praktisch uitsluitend beplant met loofhout en voorzien van grote partijen water, creëert het park gunstige omstandigheden voor het leven van insecten, vogels en kleine zoogdieren. Anderzijds is het wel spijtig te moeten vaststellen dat de recreatiedruk in de laatste decennia, vooral van jeugd- en sportgroepen die overal doordringen, sterk is toegenomen. Rondzwervende katten uit de omringende woonzone en loslopende honden betekenen een bestendig gevaar voor sommige vogelsoorten die hun nest op of laag bij de grond bouwen. Wellicht is dat voor een stadspark onvermijdelijk en moet men dat er maar bij nemen. Misschien zou men weer zoals destijds op initiatief van de Wielewaal is gebeurd enkele delen kunnen afsluiten en ontoegankelijk maken, al was het maar van begin maart tot eind juni.

Het is niet de bedoeling hier een volledige beschrijving te geven van de planten die men in het bosje kan aantreffen. Ik wil om te beginnen alleen wijzen op de drie lagen die bijna in alle bossen voorkomen: de lage kruidenlaag, de middelhoge heesters en de hoge bomen.

Typische kruiden die omzeggens overal langs de Atlantische kust voorkomen en opvallen door hun uitbundige bloei in het voorjaar zijn het speenkruid, het fluitekruid en look-zonder-look. Minder spectaculair zijn hondsdrif, paarse en witte dovenetel en robertskruid.

De heesters zijn praktisch alle aangeplant: liguster, sering, peterselievlier, sneeuwbes, forsythia, gouden regen en meidoorn. Sommige meidoorns zijn uitgegroeid tot prachtexemplaren en zijn als kleine bomen. Wellicht kunnen de vlier en de sleedoorn er op natuurlijke wijze terechtgekomen zijn, verspreid door de vogels. Jammer dat de enige Gelderse roos bij een grondige kapbeurt verdwenen is.

De bomen werden op het einde van de vorige eeuw en in het begin van deze eeuw - en later natuurlijk ook nog - aangeplant. Van de beginperiode zijn er wellicht maar enkele exemplaren overgebleven. Bij de nieuwe watertoren staat er nog een eerbiedwaardige populier met een stamomtrek van circa 5 meter en we treffen daar ook nog een paar statige essen aan. De voornaamste boomsoorten zijn de gewone esdoorn, de gewone es, de witte abeel, de (witte) paardekastanje, de robinia (soms wel acacia genoemd), de zwarte els en verscheidene wilgen- en populierensoorten.

Eertijds waren er veel canadapopulieren die bijna alle omwille van het zaadpluis werden verwijderd. Olmen of iepen waren ook zeer talrijk maar ze werden door de olmenziekte aangetast en moesten omgehakt worden. Aanplanting van dennen gaf geen goed resultaat. In de laatste jaren is men begonnen meer diversiteit in de loofbomen te brengen met o.a. aanplantingen van beuk en eik.

Vroeger waren de beuk en de eik maar met één of een paar exemplaren vertegenwoordigd.

Verscheidene andere boomsoorten komen maar in enkele exemplaren voor zoals de noorse esdoorn, of zelfs maar in één exemplaar - voor zover ik weet - zoals de haagbeuk.

Het is nu al enkele jaren geleden dat het gelukkig initiatief door de groendienst werd genomen om hier en daar op de bomen groene plaatjes aan te brengen met de Nederlandse en de wetenschappelijke namen en met de plantenfamilie waartoe de boomsoort behoort.

Tekst van Raymond Vancraeynest.